

IO. CHRYSOSTOMI

EPISTOLAE DVAE

Ad Viduam Iuniorem, numquam antehac impressæ.

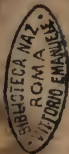
Vna de minuendo luctu, altera de non iterando coniugio.

Flaminio Nobilio Interprete.

AD GREGORIVM XIII.

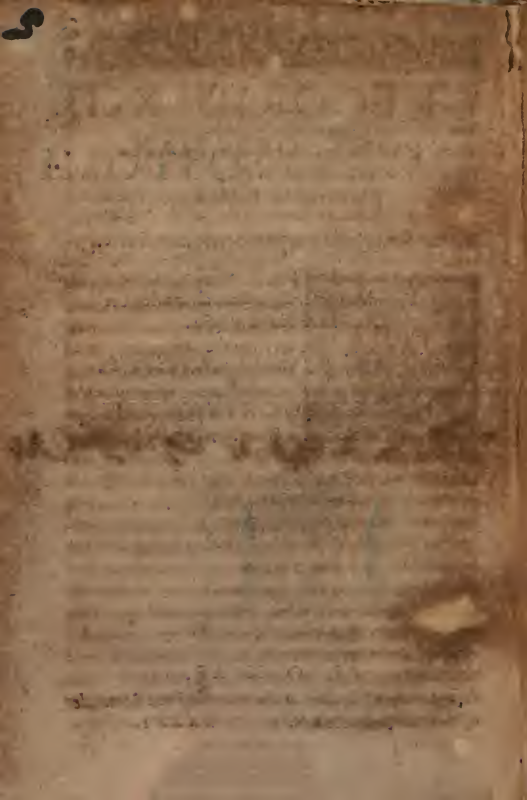
Pont. Opt. Max.

Coll. Rom. Inscr. Greg. Max. coll. inscripta 2. B. S.

R O M A E,

Apud heredes Antonij Bladij Impressores Camerales
Anno Domini M. D. LXXVI.

GREGORIO XIII
PONT. OPT. MAX.

Flaminius Nobilius

Sacrofanctos pedes osculatur.

*Q*UOD facere capitales, atq; im-
manissimi hostes solēt, vt si son-
tes, quibus aduersarij ad vitam
tuendam vtuntur, auertere cuni-
culis nō possunt, veneno inficiāt,
ac pestilentes reddant; id tempe-
state nostra ab improbis, scele-
ratisquē hominibus, qui bellum
omni imbutum odio sanctæ Dei Ecclesiæ intulerunt, om-
niaq; humana, ac diuina iura peruerterunt, haud paulo
maiore in re videmus representatum. Monumenta enim
sanctorū Patrum, ē quibus salutaris, iucūdiſſimusq; ani-
morum cibus peti & poterat, & solitus erat; quæ fidem
cōfirmabant; quæ spem, pietatem, iustitiam, liberalitatē
alebāt; quæ in secundis rebus humilitatem, in aduersis
patientiam instillabant; quibus libidines minuebantur, ma-
gnæq; fiebant virtutum omnium accessiones, cum nobis
eripere hæretici nequirent; ita aut deprauando, aut malè
vertendo, aut scholijs obscurando, atq; in alienos sensus
detorquendo polluerunt, ac macularunt; vt sine magna
discrimine tractari vix possent; idcircoquē eorum lectio
† 2 necessa-

necessariò propemodum Christianis populis interdiceretur. Qua tamen ex re, vt impuri illi, ac nefarij non tã nostri, quàm religionis, & pietatis hostes, magnam voluptatem, magnumq; sui consilij fructum capiebãt; ita piorum hominum vulgò graues querelæ audiebantur desiderio tabescentium, optimoq; illo & solatio, & pabulo se priuatos vix ferentium. Nec vero summi Pontifices, qui panem esurientibus frangere non minimam muneris sui partem esse intelligebant, huic rei defuerũt. Multos enim iam annos eorum iussu aliquot S. R. E. Cardinaliũ, quorum præclara virtus, & eruditio lucet quasi diuinum ali quod lumen, aliorumquẽ hominum doctrina, ac pietate præstantium in purgandis libris versatur industria. Ceterũ cum propter voluminum multitudinem, ac varietatem res tardius procedere videretur; tu B. P. qui nullam de humano genere benemerendi occasionem remittis, omnibusquẽ laborantis Reipub. partibus, quantum in te est, mederis, hac quoque in re nihil tibi omittendũ putasti, quò ad exitum quàm citissimẽ perduceretur. Itaque cum multa alia eò pertinẽtia prouidisti; tũ me, de cuius diligentia, vt consideres, amplissimorum Cardinalium Ioannis Moroni uiri & mea, & omnium laudatione longẽ maioris, Gulielmiq; Sirleti uiri optimi, & optimarum artium principis testimonium fecerat, conduxisti; qui sanctorum Patrum varios codices legerem, conferrem; quẽ aut deprauata, aut malẽ conuersa, aut scholijs peruersa deprehendissem, notare, & ad amplissimos huic rei præpositos Cardinales referrem. Quòd si maximis laudibus Pontifices illi sunt cõmendati memoriæ hominum sempiternæ; qui bona Ecclesiæ terrena ab iniustis possessoribus occupata recuperarunt; neq; tu certẽ mediocrem

diocrem gloriam consequeris; qui hunc cœlestem Eccle-
siæ thesaurum iam propè alienatū restitueris. Ego verò
quod pietati, ac religioni, quod sanctissimę autoritati tuę,
quod eorum officijs, qui tibi de me testimonium dederunt,
deberi puto; illud ausim polliceri, te si minus eruditionē
(non enim me latet, quàm ea sit exigua) at certè volunta-
tem, studium, conatusq; meos probaturum. Cumq; ea, quę
potero, attulero, quod non potero, tuæ te humanitati con-
donaturum spero; quæ quidem humanitas summæ integri-
tati, innocentię, prudentiæ coniuncta numquā non perspe-
cta est; sed tamen in Pontificatu, tamquam optimo in lu-
mine collocata, totam se patefecit mirabilesq; sui amores
excitavit. Placuit verò ijs, quos dixi, selectis Cardinali-
bus, ut primum in latissimo, ac feracissimo D. Io. Chry-
sostomi operum campo diligentia, studiumq; nostrum ex-
curreret. Ea quinq; voluminibus comprehensa circum-
feruntur; quorum operum nonnulla sunt B. P. quę alium
potius quemlibet, quàm virum illum sanctitate, eruditio-
ne, eloquentia præstantissimum, autorem habent. Huius-
modi est opus imperfectum in Euangelium Matthæi, &
pleræq; Homilię in psalmos, ac de alijs etiā argumentis;
quæ incerto interpreti adscribuntur. Id cū ex eo, quòd
gręcè non habentur, tūm ex sententiarum, styliq; dissimi-
litudine, alijsq; præterea firmissimis coniecturis depre-
hendi non difficulter potest. In his, præcipuè autē in opere
illo imperfecto, nonnulla extant sententiæ, quę partim he-
reticę sunt, partim ab hæresi non longè absunt: tametsi
alię quedam, & piæ, & graues, atq; à sanctis Patribus
nonnumquam usurpatę aliquam scriptis illis attulerint
auctoritatē. De cæteris autē, quę verè Chrysostomi sunt,
ita sentio, aliquot quidem locis ea ab hæreticis hominibus

qui

qui in latinum sermonem conuerterunt, de industria esse deprauata, sepe verò interpretis insitiā substinere omnem culpam: verum multa etiā in græcis codicibus mutilata sunt, pluribusq; & magnis referta mendis; quæ ex manuscriptis exemplaribus potissimum vaticanis, et ijs, quæ Illustrissimus Cardinalis Sirletus correxit, restituenta erunt. Ego, quod mihi munus assignatum erat, omnia Chrysostomi opera perlegi; & quæcumque mihi in his aut hæresim, aut absurdam sententiam præferre videbantur, ad honoratissimum Cardinalium conuentum notata attuli: quibus animaduersis de horum librorum lectione permittenda maturè iam statuent; atq; ex diuini scriptoris dignitate, communiquè studiosorum vtilitate statuent. Ceterum, si id præterea agitur, ac sanctitas tua laudatissimi sui Pontificatus hoc quoque in sacrosanctā Dei Ecclesiam præclarum munus extare cupit; vt optimus autor, quo nemo ad hæreses euellendas, ad germanam fidem conseruandam, ad pietatem, temperantiam, misericordiam, humilitatem, omnesq; christianas virtutes in animis hominū inferendas, promouendasq; aptior vmq̃a fuit, non modo sine periculo, sed longè etiam maiore, quā antea cum emolumento, legi queat; idcircoque aliena segreganda, mutilata resarcienda, ea, quæ hucusq; apud latinos desiderantur, e græcis manuscriptis codicibus conuertenda putas; Ego uerò omnem operam, omnia studia, omnes labores meos ad sanctitatem tuam ita libè ter defero; vt si vita mihi ea in re profundenda sit, præclare mecum agi sim existimaturus. Ac sanè cum Illustrissimus Cardinalis Sirletus duo mihi eiusdem autoris manuscripta opuscula ad Olympiam viduam scripta commodasset, vnum de minuendo luctu, alterum de coniu-

gio non iterando; nihil mihi reliqui ad sedulitatem feci;
 vt ea quàmprimum latina facerem, atq; ad Sanctitatem
 tuam deferrem: præsertim cum hortator assiduus acce-
 deret Guido Ferrerius patronus meus Cardinalis nobi-
 litate, ingenio, optimis disciplinis, morum suauitate flo-
 rentissimus; qui te, vt vnicum in terris Dominum vene-
 ratur, vt optimum Parentē colit, vt singulari sapientia,
 ac bonitate virum ita amat, ac suspicit, vt de Sanctitate
 tua finem cogitandi non faciat. Erit igitur lucubratiuncu-
 la ista non tam facultatis, quā voluntatis meę specimen.
 Oro autem ego te per amplitudinem, per maiestatem, per
 sanctitatē tuam, ut manu ista tua, cui tot, tantaq; salutis
 nostrę credita sunt mysteria, in salutaris illius crucis effi-
 giemducta, mihi, laboribusq; meis bene omineris; neq; il-
 los, quos eximia tua liberalitate subleuare pergas, indi-
 gnos putes. Vale diu felix Pontifex Optime, Maxime.

FLAMINIO NOBILIO

QUIN opusculum, quod ad me misisti
 vnicuius sit Ioannis Chrysostomi, quicunq;
 paulo diligentius in eius libris legendis
 est versatus, & gustum eorum capit ali-
 quem, dubitare potest nemo. Tu quoq;
 cum sis vnicuius illius interpres, nec minus disertē, & or-
 natē latine loquaris, quam ille Græcē scripsit: si quis ne-
 gare fuerit ausus, eum ego vel maleuolum, vel ineptum,
 & omni prorsus iudicio destitutum esse non dubitanter
 affirmauerim. Proculdubio gaudet sanctus ille Pater

in cælis, quod interpretem te sit nactus in terris; nec per
alium, quàm per te loqui mauult: vix enim alium quen-
quàm reperiri posse puto qui præclaram illius dicendi uim
pari latine loquendi facultate possit exprimere. Quo
maiore cum desiderio quod promittis aliud eiusdẽ autho-
ris opusculum expecto: quòd si miseris, non ideò statim
fidem tuam liberaueris; nam & hoc mihi pollicitus
fueras, te mecum esse communicaturum commentario-
lum quẽdam de vita magni Cardinalis illius Hyppoliti
per te scriptum. Quod cum feceris, tunc primum, quam
dedisti mihi fidem, eam liberaſſe te rectè poteris affirma-
re. Facturum id autem esse te, nulla mora longiore in-
terposita, mihi tanto magis persuasum est: quòd & Car-
dinalis ille, quem tuum vocas, cum non sit magis tuus,
quam meus, & ille fidem pro te suam interposuisse vide-
tur: quem si tu postea tuum vocaueris, dicam dicturum
esse tibi me denuncio. Quamobrem hac dicendi forma
ne deinceps utaris, Cardinalis meus, verum, noster po-
tius; ne videaris eum tibi soli tamquàm proprium vendica-
re velle. Quem etiam verbis meis quàm officiosissime
salutabis: ac dices accepisse me literas, quibus mihi mo-
nachum quendam commendauit, doctum illum quidem,
sicut ex primo cum illo congressu videre licuit; sed qui
mecum, ut pranderet, adduci non potuit; ut perexigua
mihi cum illo fuerit consuetudo. Opto te bene valere.
Dat. Sublacij Cal. Augusti. Anno Iobælei. . 1575.

Tuus in Christo
Stan. Card. Var. m. p.

PATRIS NOSTRI
IO. CHRYSOSTOMI
EPISCOPI CONSTAN.
TINOPOLITANI

Ad Viduam Iuniorem.

Flaminio Nobilio interprete.

RAVEM te quidem accepisse
plagam, atque ad maximè vita-
lem partem iaculum supernè im-
missum peruenisse, omnes sanè
tibi consenserint, ac nemo ne ex
ijs quidem, qui valdè philosophi
sunt, contradixerit. Verùm quoniam malè acceptos
minimè in luctu, ac lachrymis omne suum tempus
consumere oportet, sed vulnere quoque curatio-
ni plurimum operæ, studijque nauare, ne si de-
specta fuerint, maiorem ipsismet lachrymis afferant
plagam, atque ipso luctu vehementiorem flammam
excitent; æquum profecto fuerit te eam, quæ per ser-
mones adhibetur, consolationem, minimè repudia-
re, ac lachrymarum fluuios parumper coercentem

A ad

ad breue saltem tempus ijs etiam, qui te consolari aggrediuntur, te ipsam dare. Hæc enim causa est, cur, & nos non in ipso luctus vigore, neque simul ac fulmen decidit, obturbaremus, sed cunctantes toto hoc intermedio tempore, ac permittentes te satiari fletu, quando iam à caligine illa paululum oculos attollere, atque aures ijs, qui te consolari tentarent, præbere potuisti, tunc ipsi quoque post ancillarum sermones nostra adiungeremus. Nam cum adhuc tempestas magna est, & luctus viget, qui dolorem deponere suadet; is eiulatum magis prouocat atque irritat; nihilquæ aliud lucri reportans, quàm odium; multam sanè materiem eiusmodi oratione suppeditat igni; simulquæ de se, & inimici, & stulti hominis affert opinionem. Verùm quando iam feruor ille desidere cœpit, ac violentiam fluctuum sedauit Deus, facilè orationis vela pandemus. Nam mediocri quidem tépestate poterit fortasse ars suum officium facere: at cum ventorum impetus inuictus fertur, nihil loci est peritiæ. His adducti causis toto superiore tempore siluimus, ac vix nunc emittere vocem aggressi sumus. Audiuius enim de Patruo tuo confidendum posthac esse: nam & famulas, quæ paulo honoratiores sint, audere de his rebus breues inferre sermones, & præter domesticas mulieres eas etiam, quæ aut genere tibi cognatæ, aut alia quauis ratione ad hoc munus obeundû sint idoneæ. Quodd si illarum sermones admittis; valde confidimus, ac pro certo habemus fore, ne nostros contemnas, sed quietem, ac tranquillitatem, quoad poteris, ipsis audiendis adhibeas. Ac sanè cum mulie-

muliebris sexus numquam non procliuior quodāmodo ad concipiendum dolorem est, tūm verò, cum & iuuentus accesserit, & viduitas immatura, & nullus negotiorum vsus, & curarum magna moles, atque illud præterea, omne pristinum tempus delictijs, hilaritati, diuitijs esse innutritam; multis partibus maior redditur calamitas; vt nisi supernum adsit auxilium; periculum sit, ne quæ tot tantisque malis affligitur, à mente deferatur: quod equidem vel præcipuum, ac maximum diuinæ erga te curæ indicium censuerim. Nam quòd tot repente concurrentibus malis non te ægritudo absorbuerit; nec de naturali mentis statu sis deturbata; non id humani alicuius auxilij fuit, sed omnipotentis illius manus, sed intelligentiæ illius, cuius non est numerus, sed prudentiæ illius, quæ inuestigari non potest, sed Patris misericordiarum, ac Dei totius consolationis. Ipse enim inquit, *verberauit nos, & ipse sanabit nos; percutiet, & curabit nos, & sanctificabit nos* *Osec 6* Quamdiu enim tecū vna viuebat beatus ille vir; capiebas quidem fructus honoris, procurationis, studij. capiebas autem, quales ex homine capere par erat. Quoniam verò illum ad se vocauit Deus, ipse nunc illius loco se tibi substituit; neque hoc meum est, sed beati Prophetæ, qui ita inquit, *Pupillum & viduam suscipiet*; ac rursus ipsum vocat patrem pupillorum, & iudicem viduarum; omninoque hoc hominum genus magnæ ipsi curæ esse videbis. Cæterum ne hoc nomen assiduè vsurpatum animum tibi deiiciat, ac rationem perturbet, reputanti in ipso ætatis flore illud te subiisse; de hoc mihi primū

differendum proposui, atque ostendendum, non
 calamitatis nomen esse, sed honoris, & honoris
 quidem maximi. Neque enim tu mihi multorum
 deprauatam opinionem loco probationis, ac testi-
 monij afferas, sed beati Pauli sententiam, atq; adeo
 decretum, ac legem. Quæ enim ille loquebatur,
 hæc per ipsum pronunciabat Christus, quemadmo-
 dum & ipse dixit, *An experimentum queritis eius,*
qui in me loquitur Christus? Quid igitur inquit?
Vidua eligatur non minus sexaginta annorum, &
rursus. Adolescentiores autem viduas deuota, utroque
hoc præcepto rei nobis magnitudinem indicans.
 Nam de Episcopis quidem præcipiens nullibi nu-
 merum annorum statuit; hic autem magnam adhi-
 bet accuratorem. Quid ita? non quidem propte-
 rea, quod viduitas sacerdotio maior sit; sed quoniã
 maiorem ipsæ, quam illi laborem sustinent, multis
 vndique negotijs illas circumuenientibus publicis,
 & priuatis. Etenim quemadmodum ciuitas moenib;
 non circumdata proiecta est, atque exposita omni-
 bus, quicumque capere eam voluerint; ita & puella
 in viduitate ætatem degens, multos habet, qui vn-
 dique insidientur, non solum eos, qui pecunijs ani-
 mum adiecerunt, sed etiam qui pudicitiam ipsius
 violare student. Neque verò has tantum, sed etiam
 alias labendi occasiones in ipsam incurrere inuenie-
 mus. Nam & à familiaribus contemni se, & rem
 per negligentiam perire, nec pristinam retinere di-
 gnitatem, & æquales suas, quibuscum versari con-
 sueuerant, florentes, ac lætas videre, sæpè autem &
 deliciarum cupiditas eò ipsas adduxerunt, ut secun-
 dis

dis se nuptijs illigarent . Nec verò defunt , quæ legitimo quidem matrimonio viris se iungere minime velint , sed occultè , & clam . Id autem propterea faciunt , vt encomia viduitatis lucrentur . Ita non ignominia , sed admirationis , atque honoris plena res ipsa apud homines est non modo fideles , verum etiam infideles ipsos . Nam & ego aliquando , cum essem iunior , Doctori meo (erat autem ille omnium hominum maximè superstitiosus) animaduerti matrem meam præ multis magnam excitasse admirationem . Nam cum eos , qui sibi assidebant , more suo interrogasset , cuius ego essem ; ac responsum esset , me viduæ mulieris esse filium ; de me quæsiuit ætatem matris , & viduitatis tempus . Cum primum verò audiuit quadraginta annos natam esse , vigesimum verò iam annum agi , ex quo patrem meum amiserit ; obstupuit planè , atq; ad eos , qui aderāt conuersus , clara voce exclamauit ; En quales mulieres apud christianos sunt . Tanta non modò apud nos , sed etiam apud Gentiles viduitatis laus est , & admiratio . Quæ omnia considerans beatus Paulus dixit . *Vidua eligatur non minus sexaginta annorum .* Neque verò ex hoc solo , quamuis graui ætatis testimonio , continuo finit , vt in sacrum hunc adlegatur chorum ; sed alia addit ita scribens . *In operibus bonis testimonium habens , si filios educauit , si hospitio recepit , si sanctorum pedes lauit ; si tribulationem patientib. subministravit , si omne opus bonum subsequuta est .* O diligentiam , ac subtilitatem in probando . Quantam à vidua requirit virtutē , & quàm subtiliter omnia persequitur ? hanc sanè operam nō

sumpturus, nisi munus honestatis, ac dignitatis plenum illi commissurus fuisset. At verò cum dixisset *Adolescentiores autem viduas deuota; causam quoque adiungit. Cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt.* His enim verbis illud nobis significat, mulieres, quæ viros amiserunt, in illorum locum aptari, & iungi Christo. Quò autem ostendat hanc adiunctionem esse suauem, ac lenem; ita inquit: *Cum enim luxuriatae fuerint in Christo, nubere volunt..* Quasi de viro quodam leni, ac probo loquens, quiquè non illis pro imperio vtatur, sed libertate frui permittat. Nec verò hæc hactenus orationem produxisse satis habuit; sed & aliunde rursus magnæ sibi illas curæ esse declarauit, ita scribens. *Nam quæ in delitijs est, vivens mortua est, quæ autem verè vidua est, & desolata, sperauit in Deum, & instat obsecrationibus, & orationibus nocte ac die.* Et ad **1. Cor. 7** Corinthios scribens inquit, *Beatior autem erit, si sic permanferit.* Vides quanta viduitatis Encomia. Atque hæc quidem in noua lege, quando iam Virginitatis decus summo opere emicuit: Verumtamen neque huius splendor viduitatis luminibus officere potuit; sed & ipsa elucet adhuc suam habens virtutem. Quotiescumque igitur inter dicendum viduitatis mentionem faciemus; ne animo concidas, nec rem turpem existimes. Nam si viduitas turpis, multo turpior virginitas. Sed non est, non est; procul a nobis absit ista opinio. Quando enim eas, quæ viris adhuc superstitibus continentiam seruant, omnes admiramur, & commendamus; cur non eas, quæ post virorum obitum eandem illis beneuolentiam præstant, laudibus

dibus & admiratione prosequamur? Donec igitur, quemadmodum dicebam, cum beato Therasio vivebas, cum ille tibi honorem, tuorumque commodorum studium præstitit, cuiusmodi ab optimo viro expectanda erant. Nunc autem illius loco habes Dominum omnium Deum, qui cum antea tibi affuit; tum verò id nunc multò impensius, ac cumulatus faciet. Atqui studij erga te sui, & procurationis non minimum, quemadmodum antea dicebam, indicium iam nobis dedit in hoc curarum, atque ægritudinis incendio incolumem te præstans, nec permittens, ut quicquam violenti in te admitteres. Qui autem tanta tempestatis vi incumbente naufragium fieri minimè permisit; multo magis tranquillo iam mari custodiet animam tuam, & leuem reddet viduitatem, atque ea, quæ ex ipsa oriri videntur mala. Quòd si non viduitatis nomen te differuciat; sed talis viri iactura; Ego etiam tibi planè assentior in toto terrarum orbe paucos ex viris secularibus extitisse viri tui similes, tanta humanitate, probitate, modestia, integritate, prudentia, innocentia præditos. Verùm, si quidem penitus interisset, atque in nihilum abiisset; mærendum, ac dolendum erat: sin autem ad quietum placidumque delatus est portum, atque ad suum verè Regē profectus est; nullus hic lachrymis, sed lætitiæ locus est. Etenim hæc mors non est mors, sed migratio ac domicilij mutatio à deterioribus ad meliora, à terra ad cælum, ab hominibus ad Angelos, & Archangelos, atque adeò ipsum Archangelorum Dominū. Nam hic quidem, dum in terris Imperatori militabat;

bat ; multa erant expectanda discrimina , multæ ab inuidis insidiæ. Quò enim magis illius existimatio, & gloria augebatur ; eo plures , atque acriores in ipsum excitabantur inimicitia. Illuc autem profecto nihil eiusmodi metuendum est. Quamobrem quantum luges , cùm tam commodus , ac bonus esset , iussum esse ad Deum ire ; tantum lætari oportet , magna illum cum securitate , & gloria profectum esse , & à periculorum , quæ hic imminebant , tumultu liberum , pacatam , placidissimamque vitam vivere. Quàm enim absurdum est fateri quidè cælum terra longè melius esse , ac tamen eos , qui hinc eò comgearunt , luctu prosequi ? Nam si beatus iste ex illorum hominum numero fuisset , qui turpiter , ac Deo minimè probati vixerunt ; profectò non solum mortuus , sed etiam viuens , fletu , atque eiulatu prosequendus erat . Nunc verò , quando & ipse vnus ex Dei amicis erat , non solum viuenti , sed etiam somnum suum obdormienti gratulandū est . Audisti sanè ex beato Paulo , cum ita diceret , longe satius esse dissolui & esse cum Christo . At fortè caras illius voces audire cupis , tuoque erga illum amore frui ; & consuetudinem requiris , & gloriam , splendorem , decus , securitatem , quæ ab illo in te redundabant ; atque hæc omnia per ipse egrè fers ; & quasdam quasi tenebras menti tuæ offundi sentis. Verum enimverò tuam quidem erga illum amicitiam æquè tibi nunc , atque antea tueri licet. Talis enim est charitatis natura , & potentia : non solum præsentis , ac proximos , quique ob os , atque oculos versantur , sed eos etiam , qui longè absunt , complectitur , con-

glutinat ,

glutinat, coniungit : ac neque temporis longinquitas, neque locorum interualla, neque aliud huius generis quicquam interrompere, ac discindere animæ amicitiam potest . Quòd si præsens præsentem intueri cupis (non enim me fugit id tibi esse maximè in optatis) custodi illi lectum alteri viro minimè peruium ; incumbe in eam curam, vt eadem in te, atque in illo vitæ, morumque probitas eluceat ; ac sine dubio ad eundem cum ipso peruenies chorū ; atque vnà cum eo habitabis non quinque annos, quemadmodum hic, non viginti, non centum, non mille, aut bis mille, aut decem millia, aut multò plures, sed planè infinitos, & infinita secula . Regionēs enim illas recreationis, & pacis, non cognationes ad corpus pertinentes, sed uitæ similitudo apta est, quæ hæreditate obtineat . Nam si eadem suscepta uiuendi ratio Lazarum Abrahamæ ignotum in sinum illius adduxit, multosq̃ facit ab Oriente, & Occidente cū illo recumbere ; profecto te quoq̃ unà cum optimo Therasio locus requietis excipiet, si eandem, atq̃ ille, colere uolueris vitam ; tuncq̃ ipsum non cum hac corporis pulchritudine, qua præditus abiit, iterum recipies, sed cum alio quodam splendore, ac uenustate ; quæ ipsos solis radios fulgore uincat . Etenim hoc quidem corpus, etiam si ad summum pulchritudinis gradum peruenerit, mortale tamen est . Corpora autem eorum, qui Deo placuerunt, tantam induent gloriam ; quantā ne intueri quidem his oculis licet . Atque harum quidem rerum signa quædam ac leuiter pressa vestigia, & in uetere, & in nouo testamento nobis ostendit

dit Deus . Nam illic quidem Moſis facies tanta fulgebat gloria: vt eam oculi Iſraelitarum ferre minimè poſſent . In nouo autem longe magis fulſit Chriſti facies . Quæro igitur ex te, ſi quis tibi pollicitus eſſet ei ſe totius orbis regnum traditurum, ſed ob hanc cauſam iuſſiſſet viginti ipſos annos te ſecedere , atq; ijs tranſactis diademate , ac purpura ornatum eum tibi traditurum promiſſiſſet , teque in eodem , atque illum honoris gradu collocaturum ; nonne ſeceſſionem iſtam æquo animo , & ea , quæ te decet , modeſtia tuliffes ? non ne munus præclarum , remque omnibus votis optandam duxiffes ? Obdura igitur & nunc , non regni terreni , ſed cœleſtis cauſa, non ut ueste aurea , ſed immortalitate indutum recipias , & gloria , quantam eos , qui in cœlis degunt , habere conſentaneum eſt . Quòd ſi ualde tibi intoleranda videretur temporis longinquitas ; uerifiſimile eſt illud tibi interdum in ſomnijs adſtare , & quæ conſueuerat tecum colloqui, & optatam faciem oſtendere . Hoc te loco epistoſularum conſoletur: quinimmo id maiorem epistoſolis uim habet . In illis enim literas tantum cernere licet; hic uerò , & formam uultus, & riſum tranquillum, & figuram, & inceſſum, & ſonum audire, & amicam illam uocem agnoſcere . Cæterùm quoniam ſecuritatſ præterea ratio , quæ ex illo tibi aderat , te ad ſletum impellit, fortasſe etiam ſpes illæ , quæ ſeſe oſtendebant maioris dignitatſ , & amplitudinſ: (audiui enim citò futurum fuiſſe , ut ille ad conſulareſ thronum aſcenderet , idque tibi omnium acerbiffimum viſum eſſe , ac præcipuè animum tuum excruciatè puto) illos tibi

tibi ante oculos pone ; qui cum ad maiorem , quàm ille , dignitatem euecti essent ; valde miserabilem vitam egerunt . Reuocabo autem tibi in memoriam Theodorum illum siculū ; fortasse audisti ; erat enim in primis notus , & celebris . Hic & pulchritudine , & magnitudine corporis , & auctoritate apud Imperatorem omnibus præstans , qui ea poterat , quæ interiorum familiarium nemo , prosperam illam fortunam non moderatè tulit , sed insidiatus Imperatori , ac deprehensus , ipse quidem valde miserabiliter obtruncatus est ; ipsius autem Vxor neq; educatione , neque genere , neque vlla alia re nobilitati tuæ concedens , omnibus repente rebus suis spoliata , ac libertate amissa cubicularijs ancillis adnumerata , ac nulla non ancilla miserio rem , ac magis lachrymabilem vitam agere coacta est , hoc vno cæteras antecellens , quòd propter non comparabilem calamitatis magnitudinē , lachrymas eorū omnium , qui ipsam aspicerent , eliciebat . Fertur etiam Artemisia viro valde claro nupta , quoniam & ille tyrannidem affectauit , in eandem incidisse paupertatem , ac præterea oculis esse capta . Nam magnitudo ægritudinis , & lachrymarum multitudo lumina extinxit . Ac nunc quidem hominibus eget qui deducant , atque ad alienas portas adducant , vt hoc modo necessarium sibi victum comparare queat . Nec verò alię familię defunt itidem deiectæ , ac prostratæ , quas commemorem ; nisi probitatem , ac prudentiam tuam probe nossem ; quæ minimè ex alienis malis calamitati tuæ cupis solatium adhibere . Nequè verò hæc exempla , quæ commemoravi , aliã ob cau-

Isa. 40

ob causam commemoravi; quàm vt intelligas res humanas nihil esse, verèquè à Propheta esse dictum *Omnis gloria hominis, vt flos sæni*. Quo enim, altius euehuntur, atque emicant, eò maiorem edunt ruinam; neque in ijs solum, qui sub alieno imperio viuunt, sed etiam in Regib. ipsis. Neque enim facile quis inueniat priuatam domum æquè referatam calamitatibus, ac Regias. Nam & orphanie, & viduitates immaturæ, & necesse violentæ, atque ijs quidem, quæ in tragædijs narrantur, multo sceleriores, & acerbiores in hunc ipsum præcipuè cadunt principatum. Atque, vt vetera omittamus, ex ijs omnibus, qui nostro tempore imperarunt (fuerunt autem nouem) duo soli communi morte vitam clauferunt. Reliquorum autem hic quidem à Tyranno, ille verò in bello, alius domesticorum custodum insidijs, alius autem ab illo ipso, qui coronam, ac purpuram imposuerat, interfectus occubuit. Vxores verò partim, vt ferunt, veneno interierunt, partim egritudine. Earum verò, quæ adhuc superstites sunt, altera quidem filium habens pupillum tremit, ac metuit; ne quis eorum, qui rerum potiuntur, illa metuens, quæ ferre insequens tempus queat, eum de medio tollat; altera verò vix multorum precibus ab exilio redijt, quò antea ab eo, qui tenebat, missa erat. Cæterum ad ipsorum etiam, qui nunc regnant, uxores animum aduerte. Alteram videbis ex pristinis calamitatibus respirantem magnæ voluptati magnum habere dolorem admistum, eò quòd qui potitur, nimis iuuenis, ac nullius vsus est, multosque habet vndique insidiantes. Alteram verò timore

more exanimatam, & ijs, qui capite damnati sunt
miseriorem vitam ducentem; eo quod vir ipsius ab
eo tempore, quo diadema suscepit, vsque ad hodie-
rum diem in bello & prælijs versatur; verecundiaq;
& probris, quibus vndique afficitur, magisquàm ex
calamitatibus tabescit. Quod enim antea numquàm
nunc euenit; vt Barbari propriam relinquentes re-
gionem multa stadiorum millia regionis nostræ
percurrerint, & agris incensis, captisque vrbib.
domum redeundi omnem cogitationem abiecerint.
Ac perinde quasi choreas ducerent, non bellum ge-
rerent; ita nostros omnes irrident; & quemdam ex
illorum Regibus dixisse ferunt, mirari se impuden-
tiam nostrorum militum; qui facilius quàm oues
soleant iugulati, adhuc victoriam sperent, neque ex
ipsum regionem velint excedere. Nam ipse quidem
dixit, sese illis cædendis satietate captum esse. Quo
igitur animo & Imperatorem, & ipsius vxorem ista
verba audientem existimas esse? Et quoniam huius
belli mentio incidit, magnum mihi viduarum agmen
occurrit; quarum multæ ex virorum quidem digni-
tate plurimum splendoris acceperunt, nunc verò
repente omnes nigra, ac luctui accommodata sto-
la amictæ omne suum tempus in lachrymis, ac que-
rimonijs traducunt. Neque illis hoc datum est, quod
honorato tuo capiti. Tu enim, o admirabilis, &
in lectulo iacentem vidisti honestum illum, & su-
premam audisti vocem, cum quibus modis res do-
mesticæ administrandæ essent, te doceret, & testa-
mento omnem alieni appetentibus, ac sycophantis
aditum obstrueret. Adde illud, quòd iacenti mortuo
sæpe

sæpe incubuisti, & suauita es oculos & composuisti, & honestissimo funere elatum vidisti: omnibus quæ decebat erga illum officijs functa es, & iusta persoluisti: & ad sepulchrum sæpè accedens non minimum habes tui doloris solatium. Illæ verò omnibus huiusmodi solatijs sunt destitutæ, cū omnes quidem ad bellū misissent viros suos tamquàm rursus ipsos recepturæ; at pro illis tristem illorum mortis acceperint nuncium. Non enim quisquā corpora ipsorum afferens, sed verba tantum mortis genus narrantia ad ipsas redijt. Verùm sunt, quæ neque hac ipsa narratione dignæ fuerint habitæ; neque quomodo illi ceciderint, doceri potuerint; cum in magno cæsorū numero reliquis essent coaceruati. Ecquid verò mirum, si multi ex Ducibus hoc modo interierunt, quando & Imperator ipse, in vicum quemdam cum paucis militib. conclusus exire quidem, & sese inuadentibus opponere minimè ausus est, sed intus manens accenso ab illis igne vnà cum ijs omnibus, quos secum habebat, combustus est, nec viris solum, sed etiam equis, & trabibus, & muris; & omnia in vnum, atque eundem cinerem abierunt. Atque hunc nuncium, ij qui vna cum Imperatore ad bellum profecti fuerant, loco Imperatoris ipsius ad uxorem reportantes redierunt. Nihil enim, nihil planè ea, quæ in mundo splendida sunt, ab ijs, quæ in scena geruntur, & à vernorum florum venustate differunt. Primum enim antequàm appareant, euanescent; deinde etiam si paululum temporis maneant, citò tamen ad interitum properant. Quid enim honore, qui à multis exhibe-

exhibetur, & gloria exilius, ac vilius? quem fructū, quam vtilitatem afferunt? quo sat bono exitu concluduntur? atque vtinam nihil aliud subesset mali: nunc verò præter quàm quòd nihil verè boni inde prouenit; multas etiam molestias, multa damna assiduè is ferre cogitur; qui se huic acerbissimæ Dominae subiecit. Domina enim est eorum, qui ipsam admiserunt; & quò maioribus blanditijs & assentionibus colitur à seruis; eò magis sese contra ipsos erigit, & durioribus ipsos vrget mandatis; eos verò, qui ipsam reiiciunt, ac despiciunt, nō habet amplius, vbi vlciscatur. Ita & Tyranno, & fera qualibet immittior est. Nam Tyrannus quidē, & feræ cultu, ac blanditijs sæpe mitescunt: hæc autē tunc maximè effera-
tur; quando ei maximè auscultauerimus; ac si dicto audientē inueniat, atque omnia obsequentem, nihil est præterea, quod imperare omittat. Habet verò & alterā belli sociam, quā non malè fortasse quis ipsius filiam appellarit. Quando enim ipsa probè à nobis alta & educata creuerit, ac radices egerit; tunc arrogantiam parit, rem quę nihilominus matre animum quem cæperit, præcipitem agere potest. Hoc igitur, dic mihi, luges, ac lamentaris, quòd ab hac durissima Domina Deus te liberauit? quòd omnibus his pestiferis morbis omnem obsepsit viam? Viuente enim adhuc tibi viro nullum in mētem tuam insultandi finem fecissent; mortuo autem non habent, vnde in cogitationes tuas impetum faciant. Hoc igitur tibi recte curandum, ac præstandum posthac est; vt ne illarum discessum lugeas, neque acerbum illum dominatum expetas. Nam vbi illę vehemen-
tius

tius spirant; omnia funditus euertunt, ac proster-
nunt. Et quemadmodum meretrices, cum plerumq;
suapte natura deformes sint, ac squalide, frictioni-
bus, & fucis incautos, & simplices iuuenum ani-
mos illaqueant, & postquā in suam ditionem rece-
perint, seruis omnibus contumeliosius tractant: ita
& huiusmodi affectiones Ambitio, & Arrogantia
nulla non fecerit hominum animos magis inquinant.
Hinc, & multi diuitias magnum bonum duxerūt:
quare qui ambitionem eiecerit; neque à diuitijs etiā
capietur. Nam quibus licuit ob paupertatem con-
sequi magnam gloriam, ij ditescere minimè volue-
runt, sed magnam auri vim sibi oblatam contem-
pserunt. Atque hos minimè ex me cognoscere neces-
se habes: ipsa enim longè melius quàm ego; nosti
Epaminundam, Socratem, Aristidem, Diogenem,
Cratem, Meloborum, qui suasmet possessiones re-
liquit, ac deposuit. Nam alij quidem, cum non es-
set in promptu ditescere, exorientem sibi ex pauper-
tate gloriam animaduertentes, facile in eā se partem
dederunt. Hic autem & ea, quæ habebat, proiecit.
Adeo omnes huius feræ belluæ sibi acquirendæ cu-
piditate insaniebant. Ne igitur queramur, Deum
ex hac turpi nos tyrannide, & ridicula, & multorum
probrorum plena exemisse. Nomen enim solum
splendidum est; res autem ipsa longè alios, atque
appellatio ipsa polliceatur, amatotes suos reddit;
ac nemo est, qui gloriæ causa quippiam agentem
non irrideat. Ille enim solus suspiciendum se præ-
bere, & gloria circumfluere poterit, qui eò minimè
spectat. Qui autem magnum quiddam putat gloriā
à multis

à multis delatam , atque illius consequendæ causa omnia facit , & patitur ; is potissimum ab ea longè aberit , eiusque expers erit : rerum verò gloriæ aduersantium maximè particeps , irrisiōis , criminationis , maledictorum , offensionis , odij : neque in viris tantum id vsu venit ; sed etiam in vobis mulieribus , atque adeo multo magis . Nam quæ & figura , & incessu , & vestitu simplicem quamdam bonitatem præferret , & à nemine honorem aucupatur ; eam omnes admirantur , suspiciunt , prædicant , omnibus bonis ominibus prosequuntur : vanæ autem gloriæ cupidam auersantur , oderunt , & veluti belluam quamdam agrestem fugiunt , sexcentas in illam execrationes , & contumelias coniicientes . Nec verò his dumtaxat malis nos eripimus vulgare gloriā contemnentes ; sed & ea , quæ omnium maxima sunt , lucramur ; dum præter ea , quæ dicta sunt , paulatim erudimur respirare , & aspirare ad cælum , & terrena omnia despicere . Nam qui delato ab hominibus honore minimè egere se putat ; quicquid boni faciet , magna cum securitate faciet ; neque aut aduersis , aut secundis huius vitæ rebus quicquam incommodi sentiet : neque enim aut aduersæ illum deijcere , atq; obruere possunt , aut secundæ inflare , ac tumidū reddere ; sed in rebus maxime caducis , ac fluxis ipse omnis mutationis expers manet . Quod celeriter , & in tuo ipsius animo euenturum spero ; confestimque terrenis omnibus abiectis cælestem te nobis viuendi rationem repræsentaturam ; gloriā verò , quam nunc desles , paulo post irrisuram ; & vanam , ac futilem illius personam illusurā . Quod

Pf. 54
Eccl. 2

si pristinam, qua per illum potiebaris, securitatem desideras, & honorum custodiam, nec patere velles eorum insidijs, qui alienis calamitatibus insultant, iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. *Inspicite enim, inquit, in antiquas generationes, & videte, si quis speravit in Domino, & confusus est, vel si quis invocavit illum, & despectus est, vel si quis stetit in mandatis eius, & derelictus est.* Nam qui onus tam intolerabilis calamitatis leuius reddidit, & in præsenti malacia te collocavit; is & quæ imminent, propulsabit. Nam hac quidem plaga nullam te umquam grauiorē posse accipere profectò nobis assentieris. Quando igitur præsens malum adeò fortiter, ac generosè tulisti, idquē cum te vsus nondū docuisset; multò magis ex ijs, quæ accidere possunt, si quid præter voluntatem nostram acciderit (quod Deus omen auertat) facilè feres. Cælum quære, & omnia quæcumque ad vitam illic degendam conducunt; ac nihil eorum, quæ hic fiant, lædere te poterit, ne ipse quidem tenebrarum imperator; dummodò ne nobis ipsi noceamus. Nam & si quis bonis spoliet, & si corpus concidat; nihil horum ad nos; modò animus nobis incolumis, atque integer maneat. Omnino autem si vis pecunias & ab omni periculo tutas custodire, & amplificare: ego sanè & modum, & locum demonstrabo; quò nulli eorum, qui insidiari solent, fas est irruere. Quis igitur locus est? cælum; mitte illas ad optimum illum virum; ac neque fur, neque insidiator, neque vlla alia pestis impetum facere in illas poterit. Si tibi has ipsas pecunias defoderis; magnum ex his lucrum reportabis.

Omnia

Omnia enim quæcumque à nobis in cælis feruntur ; longè maiorem , ac meliorem prouentum habent , ac planè talem ; qualem consentaneum est ex ijs , quæ in cælis radices egerunt . Quòd si hoc feceris , vide qualibus frueris bonis : primùm quidem sempiterna vita , & ijs , quæ promissa sunt diligentibus Deum ; quæ neque oculus vidit , neque auris audiuit , neque in cor hominis ascenderunt : deinde consuetudine optimi viri tui in omne æuum : postremo à curis , timoribus , periculis , insidijs , simultate , odio , quæ hanc vitam exercent , te ipsam liberabis . Quamdiu enim pecunias apud te retinebis ; erunt fortasse aliqui , qui fraudib. interuertant ; sin autem ad cœlũ transmiseris ; periculis vacuam , tutam , ac tranquillitatis plenissimam vitam viues ; quippe quæ sufficientia vnà cum pietate frueris . Magnæ enim demeritiæ est , si agri quidem emendi sint , feraciorem terram sectari ; cœlo autem , & terra in conspectu positis , cum ibi liceat prædium sibi comparare , terræ potius inhærere , sequè molestijs , quæ ex hac sæpè incidunt , casibusquè exponere ; sæpè enim nostram frustratur spes . Quoniam verò illud grauiter percellit , concutitquè animum tuum , quòd sæpè sperastis fore , vt is ad consularem dignitatem eueheretur ; ideoquè magistratum illi quodammodo creptum doles ; primùm illud quidem fac tecum cogites ; licet valde explorata esset hæc spes , attamen humanum fuisse spem ; quæ sæpè fallere sit solita ; ac multa huiusmodi in hac vita quotidie euenire cernimus ; vt cum ea , quæ valde sperantur , minime exitum inueniant ; ea , quæ neque in mentem venerunt , ad finem

sæpenumero perducantur; siue ad imperia, siue ad regna, siue ad hæreditates, siue ad matrimonia, siue aliò animum intendamus. Quocirca quàmuis propè adesset tempus; tamen, vt in prouerbio est, *Eccl. 18 multa inter calicem, & summum labium.* Ac *bidē 10. sanè scriptura ipsa inquit. A mane usque ad uesperam immutatur tempus: sic & Rex, qui hodie est, cras moritur:* Ac rursus quàm incerti, atque inexpectati rerum exitus sint, nobis declarans hic ipse Sapiens inquit, *Multi tyranni sederunt in solo iacuerunt; & insuspiciabilis portauit diadema.* Non igitur exploratissimum erat, si uixisset, ad eum dignitatis gradum peruenturum. Quod enim futurum est, incertum est: atque alia etiam erant, quæ nobis suspicionem iniicerent. Vnde enim manifestum erat, si uixisset, ad magistratum illum euectum iri: atque adeo futurum minime fuisse; vt ea quæ nollemus, euenirent; vt morbo correptus, aut inuidia, ac maleuolentia eorum, qui prosperitatem illius non ferrent, circumuenrus, vel aliqua alia calamitate affectus præsentem etiam dignitate priuaretur? Sed fac, si libet, multò exploratissimum fuisse, si diutius uixisset, ad illud fastigium peruenturum: at certè, quanto maior dignitas; tanto maioribus periculis, curis, insidijs necessariò suberat. Ceterùm absint & ista; ac sine periculo, summaque cum tranquillitate illud nauigarit pelagus: ecquis finis, dic mihi, manebat? an non idem, qui nunc? aut potius non idem, sed alius fortasse; tristis nimirum ac votis omnibus fugiendus? Primum quidem tardius uidisset cælum, &

ca,

ea, quæ in cælis sunt; quod ijs, qui res futuras fide;
& spe præceperunt, non minimum damnum est.
Deinde, quantumvis castè, integrequè vixisset; attamen vitæ longitudo, ac necessitas quædam in illum magistratum incurrens, non æquè integrum, & purum abire hinc permisissent, atque hoc tempore. In certum quoque & illud; an forte multis modis immutatus, ac negligentiæ deditus perpetuum obdormisset somnum. Nam nunc quidem confidimus Dei gratia illum euolasse ad locum requietis; quòd nullam ex ijs culpis in se admiserit, quæ à regno cælorum excludunt; tunc verò publica negotia plerumque tractans fortasse multas ad se attraxisset sordes. Nam tot vndique malis circumstantib., rectum tenere cursum rarum admodum est; peccare autem & sponte, & * inuitum valde vsitatū, ac quotidianum. Nunc * *Al. sim*
verò à timore isto longè absumus, ac magnopere *plicitate*
confidimus, venturum in die illa plenum venustatis, & splendoris proximum Regi, atque vna cum *quadam*
Angelis præeuntem Christo, & gloria, cui nulla *adductū*
par inueniri oratio queat circumfluentem, & *uide scē*
iudicanti Regi adstantem, & in præstantissimis *lium.*
muneribus ministrantem. Quamobrem misso iam fletu, & eiulatu eandem viuendi rationem, atque adeò etiam potiorem tene; vt eandem atque ille, adepta virtutem, in idem etiam cum illo tabernaculum recipiaris; ac rursus coniungi cum illo queas in sempiterna illa secula, non hoc matrimonij nexu, sed alio quodam longe meliore. Hic enim corpora tantum copulat, ille verò multo elegantior, iucundior, melior animam animæ iungit & conflat.

PEC CARE autem, & sponte, & inuitum. Hoc loco variant exemplaria. Alia enim habēt ἀκοντα idest inuitum. In alijs autem, vt in Vaticano, legitur ἀκακον idest ex simplicitate quadam. Si prior lectio retineatur; non ita est accipiendum hominem inuitum peccare, quasi nullum ea in re momentum voluntas habeat. Nam & multò verissima, & sancto huic Autori probatissima sententia est, nullam nisi spontè, ac voluntate admitti culpam. Sed inuitum peccare eum potuit dicere, qui ob inscitiam peccat; cuius tamen inscitiae ipse substat culpam: quomodo in Numeris, qui ex ignoratione peccat, dicitur non spontè peccare, ac tamen ei pœna luenda imponitur: & hoc eodem modo alibi videtur loqui Chrysostomus. Aut eum inuitum vocat, qui à peccando quidem abhorret, sed non tantum roboris habet; vt deprauatae consuetudini, principum imperijs, vulgi studijs audeat repugnare. Quò etiā videtur paulò ante spectasse in illis verbis ἡ τῆς ἀρχῆς ἰκεῖνος ἀνάγκη οὐκ ἂν ἀφῆκεν οὗτος ἀπελθεῖν καθαρὸν. quæ nos ita vertimus. *Necessitas quadam in illum magistratum incurrens non æquè purum, atque integrum hinc abire permisisset.* Simili quadam ratione impotens ira,

iræ , ac libidinis agere inuitus dicitur . *Sed trahit inuitam noua vis , aliudque libido , mens aliud suadet*

Ac tamen nō posse repugnare libidini nihil aliud est, *In Io. h.*

quàm non velle , aut frigide velle , quod sæpe 8. & 1

docuit Chrysostomus . Autor Operis im-

perfecti paulò magis hyperbolicè loque-

batur cùm ita diceret . *Qui in timore*

seruit Deo , pœnam quidem euadere ;

mercedem autem iustitiæ non habe

re ; quia inuitus facit bonum pro-

pter timorem . De hac re ac-

curatè egit D. Augustinus

cùm alibi , tùm libro

primo *Retract.*

quod à Ma-

gistro sententiarum

est animaduer-

sum .

In Mat.

hom. 4

C. 13 &

16.

2. li. Dist.

41

B 4

EIVS-

DE NON ITERANDO
CONIVGIO

Ad eandem.

MULIERES, quæ virorum consuetudinem, partus dolores, & cætera omnia, quibus instructum matrimonium in hominum domos ingreditur, numquàm vsu cognouerunt, ad viros animum appellere, nihil sanè mirandum est. Nam & bellum, rem adeò laboriosam, ac duram, imperitis dulce esse in prouerbio est. At sexcentis malis affectas, quibusque dura ipsa rerum conditio persuasit: eas quidem, quæ solutæ à rebus huius mundi vitam agerent, beatas prædicare, se ipsas autem, & pronubas, & diem, quo in matrimonium sunt collocatæ, millies execrari; eas ipsas post tantum fastidij rursus earundem rerum desiderio capi; hoc est, quòd me propemodum obstupescit, ac dubitare cogit, & quærere; Ecquid causæ sit; quamobrem quas res antea, cum in ijs versarentur, fugiendas existimabant; has rursus, cum ab
ijs

ijs liberæ sunt, tamquam expetendas, persequantur. Ac multa quidem animo versans, mecumque ipse cogitans, vix tandem, ut puto, ad ipsam rei causâ, indagando perueni. Atque ea quidem non vna est, aut altera, sed planè multæ. Partim enim ob temporis longinquitatem priorum oblitæ, & ea tantum, quæ in manibus sunt, recolentes, veniunt quidem ad matrimonium, quasi ad id, quod omnia mala, quæ è viduitate, depellat; sed alia quædam ibi longè grauiora inuenientes, rursus easdem, quas antea, voces emittunt. Partim verò mundanis rebus rursus inhiantes, gloriæque præsentis vitæ suspensæ, & viduitatem rem dedecoris plenam putantes, huius inanæ gloriæ & tumoris causa ad easdem se reuocari sinunt matrimonij miserias. Nec verò desunt; quæ non huiusmodi causis adductæ, sed soli intemperantiæ manus dantes, rursus ad priorem vitæ rationem redeunt; ac veram causam occultare ijs, quas diximus, prætexendis, conantur. Atqui istas accusare, atque huiusmodi matrimonij nomine condemnare neque ipse ausim, neque alteri, ut audeat, autor sim; quandoquidem aliter visum est B. Paulo, vel potius Spiritui ipsi sancto. Nam cum dixisset, *Mulier alligata est legi, quanto tempore vir eius viuunt; quod si dormierit vir eius, libera est, ut cui velit, nubat; tantum in domino;* atque ita viduæ potestatem fecisset rursus, si velit, nubendi; addidissetque, *Beatior autem est, si sic permanferit;* ne quis putaret humanum esse præceptum; hæc adiunxit. *Puto autem, quod & ego Spiritum Dei habeam;* planè ostendens spiritu dictante ista sibi esse conscripta. Ne quis igitur, quæ

modò

1. cor. 5.

modò dicturus sum , in eam partem accipiat ; quasi eas, quæ matrimonio se iungunt , reprehendam , ac criminer. Summæ enim arrogantia, ac furoris fuerit, quibus non interdixit Beatus ille, sed indulsit, has contra à nobis acerbè condemnari, idque cum sexcentis nos criminibus premamur. Etenim qui vel à iudicando abstinere, ne eadem mensura in nos iudicium exerceatur, atque in aliorum peccata minimè vehementes esse iudices iubemur, sed lenes, & ad veniam dandam faciles; si rem, quæ extra culpā sit, criminemur, & condemnemus; quomodo non omnem nobis veniam præcidemus ex nostro in proximum facto in eam sententiā inducentes iudicem, ut in nos vicissim se præbeat duriores? Non igitur ut illas accusem, ac pungam, huc oratione delatus sum. Quod enim in Domino fieri potest, in id cadere crimen nullo modo potest. *Tantum, inquit, in Domino.* Verùm quemadmodum cum de virginitate verba facimus; non ut de matrimonij dignitate detrahamus, illam laudibus extollimus; ita cum de viduitate disputamus, non quidem ceu secundas nuptias in earum rerum numero, quibus interdictum sit, collocemus; mulieres, ut semel nupsisse contentæ sint, cohortamur. Sed fateimur quidem secundis etiam legem non violari; verùm tamen vnas iteratis longè præstare non dubitamus. Atque in hac comparatione cum vnum alteri præstare dicimus; nemo hoc ipsum, quod inferiorem locum tenere dicimus vitium putet. Non enim illa inter se ideo cōferimus; ut ipsorum alterum in rerū turpiū ordinem reiciatur; sed concedentes id legi consentaneum esse, nostroque

stroquæ arbitrio permissum; alterum tamen præ hoc longè pluri facimus, magisque suspicimus. Quid ita? quoniam multum interest eandem mulierem vnius viri esse uxorem; ac duorum. Nam, cui prior satis est; planè ostendit, neque ad illum ipsum se adiuncturam fuisse; si rei naturam usu ipso probè nouisset. Quæ autem alterum sponsum in prioris cubile inducit; næ ista haud exiguum egregiæ erga mundum amicitiae, atque erga res terrenas propensionis indicium præbet. Atque illa quidem nec dū viueret vir, erga alium commota animo est: hæc verò, & si illo viuente ab alijs se pudicam seruarit; attamen multos alios magis, quàm illum suspexit. Sed ne ex hoc facto coniecturam de præterita vita faciamus; rem ipsam expendamus. Etenim quemadmodum virginitas matrimonio melior est; ita hoc matrimonio illud. Vidua enim de principio tantum virginitati concessit; ad extremum verò ipsi rursus æquatur, & coniungitur. Hoc verò matrimonium vtraque ex parte à virginitate abest. Huc accedit, eam quæ facilè fert viduitatem, à viro quoque dum viueret, sæpe sibi continere solitam; eam verò, quæ rem maximè molestam putat, ita animum instituisse; vt non cum duobus solum tribusue, sed etiam multò pluribus, si ita fors ferat, sibi res habenda sit, ac vix extrema ætate abstinendum. Quemadmodum igitur matrimonium illud magnæ honestatis, ac temperantiæ specimen est; ita hoc minimè quidem dixerim molliciei, & lasciuiae (absit) sed certè animi infirmioris, & qui carni deditus sit, terræquæ affixus, nec magnum, atque excelsum quippiam animo concipere

concupere vnumquam possit. Quod si quis obijciat, quod honestum est, suam tueri honestatem, siue semel obeatur, siue bis, siue sæpius, similiter enim honestum manere; quinetiam eum, qui sæpius fūctus est, laudabiliorem esse eo, qui rarius; respondimus huiusmodi sophisma incautionibus fortasse posse imponere; ijs autem, qui animum aduertere voluerint, facile ad refellendum esse. Matrimonium enim non corporum commistio facit (ita enim & fornicatio matrimonium esset) sed quod ea, quæ nupta est, vno viro contenta est. Atque hoc inter meretricem, atque ingenuam, pudicamquæ mulierem interest. Quod si vno viro contenta perpetuo sit; coniunctionem istam matrimonij nomine verè appellaris. Sin pro vno multos sponso in domum inducat; non equidem fornicationem audeo dicere; sed illud quidem contendam, hanc illa, quæ vnum dumtaxat virum nouit, longè inferiorem esse. Illa

Matt. 19 enim audiuit Dominum, cum ita diceret. Propter hoc dimittet homo patrem, & matrem suam, & adhærebit uxori suæ; et erunt duo in carnem vnam; ac viro adhæsit, perindè ac verè sua caro esset; neque oblita est semel sibi impositi capitis. Hæc vero nec priorè nec posteriorem virum propriam carnem reputat: uicissim enim alter alterum eiiciunt. Neque enim mulier prioris viri memoriam satis rectè colere poterit; quæ post illum alteri nupsit; nec posteriorem iusto amore prosequetur, magna adhuc cogitationū ac mentis parte in eum, qui obijt, deriuata. Ita fit; ut neutri is, qui viro debetur, amor, atque honos ab uxore exhibeatur. Ecquid verò animi putet posteri

steriori sponso esse; qui in prioris thalamum ingreditur; & illius lectum scandit; ac præterea illius vxorem iocantem, ac ludentem videt? Valdè quidem commoueat, neque ad illam magno cum amore accedat, necesse est. Nam tametsi omnium hominū durissimus sit; non tamen ita exuere omnem humanitatem potest; vt humano quodam sensu non afficiatur; etiam si illa sexcentis ornamentis & seipsam & domum compserit. Dolor enim altè iam animo infixus non finit puram, & sinceram ad ipsius animum allabi voluptatem. Sed quemadmodum in muris vsu venit, vt cum pars aliqua valdè exusta est, licet postmodum dealbetur; subiectus tamen, ac profundus nigror candorem tectorij obscuret; atq; iniucundum sanè spectaculum præbeat; ita & hac in re, tametsi multa splendida excogitentur; in medijs tamen ipsis eminent tristitia; ac molesta, quædam ex ijs mistio fit. Nam, & serui, & ancillæ, & agricolæ, & inquilini, & uicini, & gentiles prioris viri demisso, ac tristi vultu intuentur, quæ fiunt; ac gemunt. Quòd si præterea pupilli affuerint; si quidem valdè pueri sint; magnum ab ijs, qui de rebus iudicare queunt, in matrem odium excitant: sin autem puberes; tantam, quantam vix aliud quicquam, viro molestiam comparant. Quæ quidem omnia cum legislatores animaduertent; & eos, qui propterea anguntur, consolari vellent, & simul sui facti rationem reddere, quòd non ex principali proposito, neque, si vtrumuis liceret, huiusmodi matrimonium instiruerent; sed tantum metu adducti, ne grauius aliquod malum existeret; secundas nuprias

prias omni illa splendida pompa spoliarunt; neque enim tibia, neque plausus, neque hymenæus, neque choreæ neque coronæ nuptiales, neque aliud quicquam eiusmodi vesperam illam ornant; sed hæc omniâ auferentes, sic non coronatum virum ad viduam mulierem adducunt; tantum non per hæc clamantes, quæ fiunt, omnia esse quidem eiusmodi, quibus venia detur, sed laudibus, coronis, plausibus ininimè digna. At enim obijciat quis; cur igitur Paulus prohibet; ne luniores etiam, si velint, viduæ

Tim. 5 maneant? ita enim scribit; *Adolescentiores autem viduas deuota*. Non sanè Paulus impedimento est;

quominus quæ volunt seruare virginitatem, quæant; sed ipsæ potius sunt; quæ Paulum eò necessitatis adegerunt; vt præter animi sui sententiâ hanc ipsis legem fectet. Nam si Pauli sententiam vis cognoscere;

Cor. 7 audi, quid dicat. *Volo omnes homines esse sicut me ipsum*. idest continentiam seruare. Quamobrem non sibi ipsi aduersatur beatus ille, neque adeò lapsus est, vt inter se pugnancia loqueretur; nec qui velit omnes homines colere continentiam, obstarer, quominus, quæ volunt, viduæ mancant. Quid igitur verba illa sibi volunt? *Adolescentiores autem viduas deuota*. Attendamus obsecro, qua causa & quam ob rem. Non enim ista absolutè protulit, sed

Tim. 5 progressus oratione adiunxit: *Cum enim luxuriatæ fuerint in Christo, nubere volunt*. Vides non eas, quæ viduitatem seruare volunt, sed quæ postquam in viduitatem inciderunt, nubendum sibi statuunt, ab illo prohiberi, ne viduæ mancant; ne vè in sacrum illum chorum admittantur; idquè valdè sapienter.

Nam

Nam si alteri matrimonio illiganda es : neque spon-
dere etiam viduitatem debes . Nam post promissio-
nem mutare sententiam longè deterius est , quàm
neque omnino promittere . Quemadmodum igitur
assiduam liberis operam dare permisit , non quidem
legem statuens , sed ipsis indulgens , sic enim inquit .

Hoc autem dico secundum indulgentiam , non secundum 1. Cor. 7

imperium propter incontinentiã vestram ; ita hoc etiam
loco grauioris mali metu secundum instituit matri-
monium , ostendens hoc quoque indulgentiæ esse
ad multorum infirmitatem sese accommodantis , ac
demittentis . Infirmitatem autem dico non poten-
tiæ , sed voluntatis , ac propositi . Nam quemadmo-
dum ui rgo , si post promissam virginitatem se viola-
ri sinerit ; facinus adulterio grauius perpetravit ; ita
& vidua , quæ semel promisit , si deinde pactiõnem
cum Deo factam conculcans eodem crimine se pol-
luerit ; eidem quoque supplicio obnoxia est , ac tortè
etiam , si licet mirum quiddam dicere , longè maio-
ri . Non enim idem est , vt initio dicebam , imperi-
tam , atque vsu iam edoctam iisdem succumbere
tentationibus . Nequè verò hoc loco duntaxat ; sed
etiam paulo post , cum hæc præmisisset , *Volo ergo*
iuniores viduas nubere , filios procreare , matres fa-
miliàs esse , causam subdit , cur istud velit : quæ ea est ?
Nullam , inquit , *occasionem dare aduersario maledi-*
cti gratia . Nam quoniam verisimile est multas eo
tempore viduas post viri obitum licētius , magisque
arbitratu suo viuere solitas , à viri societate , quasi à
necessitate quadam , ac dominatu liberatas ; ita vt im-
pudentiæ nomine malam de se opinionem afferret ;
abducens

abducens ipsas ab illiberali hac, & pestifera libertate, rursus ad pristinum iugum adducit. Nam si, inquit, futurum est, ut uiduitatem præseferens clam fornicetur, ac seipsam dedecoret; longe satius nubile, ac nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. Quamobrem, ne occasiones maledicta iaciendi dent, ac vitam meretriciam, contumelijsque obnoxiam agant, matrimonium præcipit. Audi, quot præterea sint, quæ ipsis vitio vertat. Nam cū deberent omne suum tempus orationibus, & supplicationibus instare; istæ verò, inquit, & ociose discunt circumire domos; non solum ociosæ, sed & verbosæ, & curiosæ, loquentes, quæ non oportet. Hæc verò ipsi minimè probantur; sed vult perpetuò affixas esse rebus spiritualibus. Nam, quæ in delitijs est, inquit, viuens mortua est, quandoquidem & virginem ipsam vult bonum hoc suum non corporis castitate definire, sed vniuersum ocium suum Deo consecrare, atque illi perpetuò deseruire. Ita enim scribit. Porro hoc ad vilitatem vestram dico, non ut laqueum vobis inyciam, sed ad id, quod honestum est, & quod facultatem præbet sine impedimento domum obsecrandi. Non enim ipsam patitur diuisam esse, sed totam rebus spiritualibus, ac cœlestibus hæreret vult, & quæ Domini sunt, curare. Ad eandem vitæ rationem viduam quoque vocat, dicens. Quæ autem verè vidua est, & desolata, sperauit in Deum; & instat obsecrationibus & orationibus nocte, & die. Quando igitur ocium, quod in Euangelicis negotijs insumendum erat, id non modò in rebus superuacuis, atque inutilibus, sed etiam

valdè

valdè noxijs perpetuo impendunt; idcirco ad matrimonium eas rursus adducit. Nam quemadmodū Iudæis Sabbatum dederat Deus, non ut ociarentur dumtaxat, ac planè cessarent; sed ut sese à turpibus actionibus abstinerent; ita vidua, & virgo, non ut satis habeant viris non misceri, hanc sibi deligunt vitam; sed ut ea, quæ Domini sunt, curent, atque se totas in Dei cultum conferant. Sit ita sanè, inquiet aliquis. Verum intolerabile malum erit, mulierem nullo rerum usu peritam ea, quæ ad viros pertinent, subire cogi; neque enim ipsa perinde atque illæ, tractare, atque administrare res poterit; atque hinc nihil aliud lucrabitur, quàm molestias, ac fortunarum ruinam. Ergo quæcumque à secundis nuptijs abhorruerunt; omnia sua pessum dederunt, omnia perdiderunt; neque mulierem viduam inuenias, quæ rem suam rectè gerat? Tergiuersiones ista sunt, ac prætextus, propriæquè infirmitatis integumenta. Multæ enim præclarius, quàm viri & domum administrarunt, & filios pupillos educauerunt; & bona, quæ acceperant, partim auxerunt, partim non minuerunt. Nam ab ipsomet initio non omnia viris commisit Deus; neque ab ipsis solis pendere, quæ ad vitam pertinent, voluit; ne si mulier nihil ad vitam conferret, despiciatui duceretur. Quamobrem id prospiciens Deus non inferiore illam loco constituit; atque id ab ipsomet initio clarum faciens, dixit. *Faciamus ipsi adiutorium*. Etenim ne eò quòd ipse primùm factus est, ac per ipsum formata mulier, magnos aduersus illam spiritus vir sumeret; hoc adiutorij verbo tumorem ipsius compressit;

C ostendens

ostendens mundana negocia nihilo minus mulieris, quàm viri egere. Quæ nam igitur ista sunt? quibusq; in rebus ad vitam instituendam, ac sustentandam nobiscum mulier societatem init? Sanè, quoniam ad præsentis uitæ statum componendum non minus priuata, quàm publica negocia faciunt: hæc dispersit Deus, forensia quidem viris commisit, domestica autem mulieribus: ac si munera, officiaquè ista commutentur; omnia corruent, ac peribunt. Tanto vterque utilior altero in suo munere obeundo est. Igitur, si domestica ex muliebri scientia pendent; atque ista in re tantum viro mulier præstat, quantum rudi homini artifex in rebus, in quibus artifex est; cur uanum nobis timorem incutimus? Nam peregrè quidem proficisci, multaq; domum apportare, uirorum tantummodo est; mulieribus autem lucro operam dare, minimè fas est; at quæ sunt apportata custodire, ac rueri, ipsius solius est. Ac tametsi præstantius quiddam uideatur acquirere, quàm tueri; attamen, si hoc absit, illud quoque inutile, ac uanum. Sæpè uerò etiam si hoc adsit; illud non solum nihil profuit, sed etiam cuncta euertit. Valdè enim difficile est, hominem foris negotiantem, atque amplificando patrimonio operam nauantem, iustè quæstum facere. Maiorem enim partem ex alienis isti calamitatibus crescunt, ac suum negocium gerunt; sicquè mulieris arti, & gubernationi sæpè officiunt ea, quæ per iniustitiam, & vim parua in manus ipsius peruenerunt. Quamobrem & si maius aliqua ex parte sit acquirere, quàm conseruare; tamen altera ex parte minus esse deprehenditur

prehenditur; quando non solum ad bonorū ampli-
ficationem nihil confert, sed etiam perdit iam re-
posita. Quid igitur metuat vidua, ne viri absentia
res domesticæ deterius se habeant; quarum viuentē
etiam viro ipsa procurationem suscepserat? At faci-
lius, inquiet, gubernabat; cum metu illius nemo
reluctaretur, nemo molestiam afferret. Nam & fa-
muli, & oeconomi, & vicarij, ac reliqui omnes
illum metuentes ad parendum aderant prompti, ac
parati; ac nemo erat; qui contra diceret. At eo,
quem metuebant, è medio sublato, omnes viduæ
mulieri insulrāt; in suo munere improbè versantur;
confidentes sunt, atque omnia peruertunt, ac dissi-
pant. Quòd si vlcisci, ac vindictam sumere velit,
vinciens, verberans, in carcerem coniiciens; tum
verò in multorum reprehensionem, criminationem,
contumelias incurrit. negari ista planè non possunt.
Cæterum si fidem ei, qui abiit, datam fregerit, atq;
illius amorem obliuione deleuerit, & vesperam, qua
ille ad se primum accessit, & plausum, & hyme-
næum, & faces nuptiales, & primos amplexus; &
menfas, & cætera omnia, quorum vna cum illo per
omne tempus particeps fuit, & verba, quæ à viro
magna cum voluptate vxorem audire verisimile est;
si hæc, inquam, omnia, perinde ac si numquam
fuissent, repente abiciat, atque alteri viro fores ap-
riat, ipsumquè ad illud cubile admittat, quod prio-
ris illius fuerat, & rerum omnium priorum consciū
est; nemo ne erit, qui reprehēdat, nemo qui crimine-
tur; nemo qui odio prosequatur, ac perfidam, inhu-
manam, scædisfragam vocet, atque huiusmodi alijs

cōuicijs oneret? Non enim si beatus Paulus rem istā permisit, propterea laudibus dignā putes, ac quę multorū reprehensionem fugia: pœna tantūm, ac supplicio caret; laudes quidem, & encomia nō est, quod se reportare posse speret. Nam & mollem, atq; ad libidinem procliuem esse, ac ne ieiunij quidem tempore, aut quouis alio ab vxore abstinere, longē quidem, & multum à supplicio abest; non tamen propē eò, vt laudari possit, accedit. nam hæc ipsa permissio nihil aliud est, quā signum magnę cuiusdam infirmitatis, ac socordiæ. Quamobrem si illud times, ne famulis increpandis, ac puniendis audaciæ subeas opinionem; illud vicissim cogites, multò magis pertimescendum esse; ne tantum molliciei, libidinis, perfidiæ crimen subeas. Præterea verò licebit viduę meliore quadam ratione rebus suis cōsulere; vt & magnam partem in tuto illas collocet; & non solum reprehensionem fugiat, sed etiam ab omnibus laudetur; quodquē præcipuum est, mercedes illas, quę à Deo præbentur, reporter. Nam si pecunias in cœlo sibi deponendas censuerit, ibiquē tamquam in Asylo quodam defodiendas; nō solum non minuentur; sed multis partibus maiores fient. Talis enim est huius sationis natura. Quod si infirmiore animo est, quā vt perfectæ illi legi implendæ par sit, neque omnia simul eò trajicere vult; illud rursus cogitet, si virum accipiat, non continud talem accepturam, qui bona amplificet. Quod si etiam talis sit; non solam pecuniarum accessione cōsiderare cum animo suo debebit, sed illud quoque, fore, vt multis in rebus Deum, atque homi-

nes lædere cogatur. Nam si ille ex numero potentium, atque opibus abundantium fuerit; multa illam præter sententiam & facere, & ferre coget. Et quod à viduitate metuebat; id illi nunc multò grauius, & violentius imminabit. Adde euenire facillimè posse, vt celerrimam faciat mutationem. Nam dum vidua est, etiam si aliquod in bonis detrimentum accipiat; reliqua tamen illi salua, atque incolumia manebunt. At potenti viro, & Republicam, vel aliam quampiam procurationem gerenti matrimonio iuncta, sæpè omnia simul amittet. Calamitatum enim, quæ viris accidunt, vxores quoque participes sint oportet: Sed esto, nihil eiusmodi accidat; ecquid lucri, die mihi, seruitutem libertati anteferre? ecquid vtilitatis diuitiæ afferunt; cum illis arbitrato suo vti minimè queat? non ne multo præstabilius est, pauca ita possidere, vt illa in potestate habeas, quàm omnia, quæ in orbe terrarum sunt, ea conditione, vt vnà cum illis te quoque alteri subijcias? Mitto nunc curas, contumelias, conuicia, Zelotypias, inanes suspiciones, dolores pariendi, & reliqua id genus. Hæc enim rectè tunc afferuntur, cum ad virginem sermo habetur; quippe quæ rudis, atque imperita est huiusmodi difficultatum: viduæ autem narrata molestiam potius afferent. Quæ enim vsu ipso optimè didicit, ea si ipsam verbis docere velis; frustra operam sumas. Neque vero par vtriusque conditio est; sed magno quodam bono ea, quæ virgo nupsit, viduam excelsit. Nam quæ virgo nupsit; multo maiore cum libertate, ac fidentia viro vtetur; quàm quæ post vi-

duitatem. Nam hanc qui acceperit; vt vxorem amare potest; vt virginem, non potest. Quàm vero amores illi his vehementiores, & magis quodā modo infani sint; nemini non exploratum est. Viduam enim tamquam viri non omnino infciam minimè toto animo complectetur, atque amabit. Omne enim ferè homines, vt ita dixerim, solemus siue Zelotypia, siue inanis gloriæ studio, siue nescio quā alia causa adducti, eas res præcipuè in amore habere, quibus, antequam in aliorum potestatem venerint, nostris fruimur, quarumquè nos primi, ac soli domini sumus. Id & in vestimentis vsu venire faciliè animaduertas: non enim ea, quibus alij vsi sunt, æquè cara habemus, atque illa quibus nemo. Idem in domo; idem in vasis: domum enim nobis ab alio traditam, non perinde amamus, atque illam, quam nobis ipsi parauimus. Ac vasis, quæ nuper facta sunt, nobisque primùm vsui fuerunt, valdè parcimus, magnumquè illis conseruandis studium impendimus. Quæ autem ab alijs ad nos venerunt, non magnopere in delicijs habemus; sed ad eò auctus sumus, vt sæpè in aliam conuertamus formam. Quodd si in domo, in veste, in vasis hoc animo sumus; cogites velim, in vxore, qua nihil hominibus prætiosius est, quanto acrius, ac vehementius nos affici consentaneum sit. Nam alia quidem nec ijs, qui cupiunt, recusamus communicare: hanc autem minimè fas est; ac citius vitā profunderemus, quàm id ferre animum induceremus. Virginem igitur sponsam, quemadmodum dicebam, omni animi impetu complectetur; eam verò, quæ alteri prius

confuevit, non æquè beneuolis, atque amicis oculis aspiciet. Neque tu mihi, quæ rarò, ac vix semel eueniunt afferas, sed quæ quotidie in communi vita cernuntur. Neque verò hæ solæ causæ sunt; cur illa fidentius agat; verùm etiam aliæ multæ. Nam viduæ quidem maritus facilè illi exprobare poterit, se quoque ab illa paruifieri, ac dispicientiæ indicium proferre infidelitatem, quam erga priorem virum adhibuit; atque ita os illi obstruere; vt neque de præteritis rebus, neque de ijs, quæ fortasse futuræ non sunt, verbum hiscere queat. Mortui enim viri contemptus, viuentem quoque, vt idem sibi expectet, admonebit; falsò fortassè, sed admonebit tamen. Neque verò ille solus hæc perpetuò vxori obijciens molestus erit, sed famuli etiam, atque ancillæ, si minus palam, certè tacito quodam murmure sexcentis ipsam conuicijs incessunt. Quòd si filios impuberes ex priore viro habuerit, quomodo illos educabit, quomodo curabit? Quibus autem pupillis non illi miserius viuunt; qui paterna omnia in alterius potestate videbunt, famulos, domû, prædia, & quod caput omnium est, vxorem? quomodo matris loco ipsam colere illi poterunt? quomodo ipsos illa filiorum loco diligere? quos cum intuetur; erube scat, ac pudore suffundatur, necesse sit? quibusquè non omnem impendere maternum affectum potest, magna animi, atque amoris parte in filios, quos ex altero suscepit, transfata? Quid igitur, inquit, si valdè tenera ætate fuerit, atque exiguo tempore frui viro potuerit? Quin ad puellas hæc mihi dicta sunt, non illas, quæ iam senuerunt.

Nam cum illis, ſi ad nuptias animum adiſciant, ne verbum quidem mihi faciendum putem. Scilicet noſtra illis oratio à ſecundo matrimonio abſtinen- dum perſuaderet; quod neque temporis longinqui- tas, neque ætas, neque aliud quicquam perſuadere potuit? Sed ad iuvenes omnis mihi eſt inſtituta ora- tio. Quæris igitur, quid ſi puella, & quæ vno tan- tum anno cum priore viro fuerit, alteri nubat? Imò verò ſi in tam tenera ætate viduitatem ſeruet; haber, vnde ei, quæ viginti, trigintaue annos in matrimo- nio vixit, præferatur, pluſquè honoris reportet. Non hoc meum eſt, ſed B. Pauli. Ille enim eſt, qui inquit. *Beatior autem erit, ſi ſic permanſerit.* Cæ- teroquin, tametiſi illa diu cum viro vixit; tamen cū vno, eodem, ac ſolo; quemque ab initio accepit: hæc autem duobus ſe ipſam dedit, idque intra bre- ue tempus. At non uoluntate ſua, inquit: nam ſi prior viueret, vnum illum amaret, præterea nemi- nem. Nunc quando ille citius, quàm oportuit, diè obijt: neceſſariò alterum quærere matrimonium co- gitur. Sed qualis eſt hæc neceſſitas? Ego enim hac, quam affers, aliam longè maiorem mihi videre vi- deor, quæ ipſam mortuo viro conſeruare ſufficiat; nimirum guſtando percepiffe; quantum amari inſit in rebus mundanis. Nam, quæ in ipſis per diu ver- ſata eſt, & callum obduxit; ad eaſdem rursus ſe con- feret, quaſi ſimiles inuentura. Quæ autem princi- pia ipſa adeo moleſta experta eſt; quid ſibi volens, aut ſperans, earum, quæ poſthac maiores ſuperſunt moleſtiarum, periculum faciet? Nam quemadmo- dum is, qui ad mercaturam animum appulit, ſi ante-

quam

quam quicquam lucri faciat, simul ac è portu exijt, naufragium fecit; facilè, opinor, omnem posthac negotiandi cogitationem abiiciet; ita consentaneum est, hanc multa sibi è matrimonio iucunda pollicentem, verùm antequam ad ea benè percipienda peruenire queat, tantum incommodorum, ac luctus deprehendentem, rerum humanarum amorem, nisi ualdè sit intemperans, deponituram. Quinetiam si ualdè ijs afficiatur, atque inhiet; principij tamen iniucunditas satis idonea est, quæ omnem extinguat cupiditatem. Tunc enim in ijs, quæ suscepimus, potissimum perseverare consueuimus; cum principia ipsa ex sententia processerint: quòd si ab initio, atque ab ipsis, ut ita dixerim, carceribus in molestias, ac difficultates incurrimus; statim cupiditas deferuet, ac totum negotium deponimus.

Quamobrem, quarum immatura uiduitas est, has mihi alterum matrimonium facilius repudiaturas uerisimile uidetur; ne eadem rursus perpetiantur. Nam quæ seruat uiduitatem; in tuto se collocabit; nec similem posthac luctum timebit: quòd sanè facere illa cogetur, quæ secundò matrimonium contraxit. Huc accedit eandem quidem esse uiduitatē; non tamen eandem omnibus uiduis propositam esse mercedem, sed uni ampliorem, alteri parciore. Quæ enim ab adolescentia iugum susceperunt; multo maiore honore potentur, atque amplioribus muneribus: quæ autem in ipsa iam senectute; non æquè, atque illæ. Quid ita? quòd illa quidem cum multa obstarent, ob Dei timorem omnia sibi perferenda duxit; huic autem nullo sudore, ac labore

opus fuit : quis enim labor ; ubi nullus aduersarius,
nihil quod vim afferat ? Quemadmodum igitur quæ
seipsam alteri uiro dedit , ei , quæ vnicum agnouit ,
concedat oportet ; ita quæ in ipsomet ætatis flore in
uiduitate perseuerat , longo interuallo eam , quæ in
in senectute uirum amisit , anteibit . Atqui utraque
unum habuit uirum ; sed hæc tamen ipsum castitatis
curriculum confecit ; illa uerò lōgo abest interuallo .
Igitur non ad laborem solum , sed etiam ad mercedem
fac spectes . Sic pleraque uirtutum officia difficilia
nobis uidentur ; cum sudores , atque ærumnas , quæ
subeundæ sunt , assiduè animo uersamus ; neque
proposita illis præmia animaduertimus . Quod
minimè faciendum est , sed circumspectis simul laboribus ,
ac præmijs , summa subducenda . Tunc enim ,
quemadmodum uerè sunt ; ita à nobis perfacilia iudicabuntur .
Ita qui in bello præclare se gerit , non uulnera dumtaxat ,
prolapsionesquæ ac mortem , sed etiam trophæa , uictorias ,
cæterosque honores omnes reputans , rationibus benè
subductis in aciem fortiter descendit . Sic Agricola non
solum laborem , qui arando , ac fodiendo sumendus est ,
sed etiam aream , ac torcularia sibi ob os , atque oculos
proponens alacriter opera sua urget . Itidem igitur , &
nos spe bona ærumnam uiduitatis leuem reddemus ;
atque eò magis nos , quàm illi ; quòd illis quidem
multa sæpè ex ijs , quæ in ipsis sita non erant ,
expectationem præciderunt . Nostras autem spes nemo
est , qui fallat ; nisi uoluntas nostra accesserit . Quæ
utinam non accedat ; sed illud nobiscum cogitantes
uiduam à uirgine non procul abesse ; usu etiam in-
terdum

terdum venire, vt illam antecellat; nimirum, cum Virgo negocijs se implicarit; Vidua autem ex Pauli sententia desolata, & in Deo spem ponens insteterit obsecrationibus, & orationibus, atque ab huius vitæ negotijs abstinuerit; in arenam hanc descendamus, vt quæ indè nos manent præmia, consequamur. Hæc, non quò necessaria iudicemus, attulimus; aut quò illas, quæ in viduitate permanere nolunt, condemnaremus; sed hoc vnum cohortatione, admonitione què nostra agentes, vt ne perpetuò terræ affixæ hæreere velint, sed semel solutæ in libertate maneant, ad cælum aspirent, cœlestem viuendi rationem exhibeant, ac iunctæ Christo ea omnia præstent, quæ tanti sponsi compotes decent.

F I N I S.

Perfectori bonorum Deo gratia.

BIBLIOTECA REALE
ROMA
VITTORIO EMANUELE